

Växthuseffekten och vår bild av den diskuteras

2005-10-26

Spänt läge 21:00

Kanal: TV 8

Internationella kommissionen om massförstörelsevapen, Gunter Pauli, professor Tokyo universitet, från klimatkonferensen i Tällberg 2005, Martin Saar, projektledare Miljöförvaltningen Stockholm, Lotta Smedeby, Hanna Smedeby, Stockholm.

Programledare: - Det görs ju allt mer och mer. Politiker runt om i världen fattar faktiskt mer eller mindre spännande och intressanta långtgående beslut kring vad som ska göras, kanske inte bara i Sverige lustigt nog. Även i andra länder görs det en hel del.

Reporter: - Det är härifrån flest växthusgaser släpps ut. Hushållen är faktiskt den grupp i samhället som står för mest koldioxidutsläpp Martin Saar är projektledare på miljöförvaltningen med uppdrag att få stockholmarna att tänka om och leva energisnålare. 50 frivilliga familjer har anmält sig och nu ska deras koldioxidutsläpp mätas.

Martin Saar: - Allt som ni köper till hushållet sparar ni era kvitton från. Mat, kläder, hushållskemikalier, rubbet.

Hanna Smedeby: - Och toapapper?

Martin Saar: - Toapapper också. Efter tre månader räknar vi ut era totala koldioxidutsläpp. Ni får alltså en egen växthusgasprofil.

Reporter: - I tre månader ska alltså familjen samla kvitton och skriva dagbok, både över den direkta och den indirekta energin.

Martin Saar: - Direkt energi är alltså bränsle för uppvärmning och transporter, bensin till bilen till exempel och el. Indirekt energi är den energi som har åtgått för att tillverka en vara, en produkt eller en tjänst.

Lotta Smedeby: - Jag hoppas att det ska leda till att vi faktiskt framför allt vet vad vi gör, att man får en kunskap om vad det är som påverkar, vad det är

som spelar roll.

Martin Saar: - Projektet handlar inte bara om upplysningen, utan eftersom det här handlar om konsumtion, livsstil, det handlar om attitydförändring hos människor, så jobbar vi ju under ett och ett halvt år med att påverka människorna.

Lotta Smedby: - Vi försöker vara medvetna och tycker väl att vi är rätt så medvetna om hur vi konsumerar. Att handla mat som i alla fall är producerad i Sverige och inte transporterad väldigt långa sträckor. Att inte åka bil i onödan och inte ha för mycket el på, att stänga av tv och stand by-funktioner så mycket det går. Men det finns säkert jätte-, jättemycket mer att göra som man inte tänker på.

Reporter: - Det svenska projektet handlar om frivillighet, rådgivning och attitydförändringar, men i England finns tankar om att gå ett steg längre. Tony Blair tittar nu på möjligheten att kvotera, så att varje britt får en egen koldioxidbudget. Idén är att alla får ett elektroniskt kort och varje gång man köper direkt energi, som till exempel bensin, dras den från kvoten, inmatad på kortet.

Martin Saar: - Vi har ju redan i dag utsläppsrätter inom industrin. Det här skulle då vara någonting liknande, fast gälla hushållen. Det är en bra början, menar jag. Om det går att genomföra har jag ingen uppfattning om.

Lotta Smedby: - Den första reaktionen var någon sådan där storebrorssamhälle, som övervakar precis allt man gör. Hur ska man göra det?

Martin Saar: - Det räcker inte med att lagstifta, utan man måste ha människorna med sig. De måste vara medvetna om de problem som vi står inför.

Lotta Smedby: - Vi är beredda att förändra en hel del. Sedan är det ju spännande att se vilka "ingrepp" betyder det och ger det egentligen?

Hanna Smedeby: - Att släcka lampan kanske jag inte är världsbäst på, men jag kanske kan komma ihåg det nu.

Programledare: - Det är väl dagens barn och ungdomar som får lösa morgondagens problem. Det är ju ofta det som de får göra, som vi har ställt till med. Men frågan är: Hur långt ska man gå i det här? Det är ju ett verkligt storebrorssamhälle. Ska vi väga hamburgare mot morötter i växthusgasfrågan? Vad säger du Anders?

Anders Wijkman (kd), EU-parlamentariker: - Det första och det som är intressant med det här projektet i Stockholm är att man ska skaffa sig mer kunskap om hur konsumtionen ser ut med avseende på det här mycket specifika problemet, nämligen koldioxidutsläpp, eller växthusgasutsläpp. Huruvida man kan komma ända fram till ett handelssystem med utsläppsrätter på enskild nivå vet inte jag. Men det är ju inte konstigare, om man nu säger att vi har bestämt oss för att vi ska limitera, begränsa de totala utsläppen. Då kan man välja två vägar. Antingen tittar man bara på företagens agerande eller också går man ned och tittar på hushållens agerande. Jag tror kanske att det får bli en kombination. Men det är långt dit. Men det är samtidigt ett accepterande av ett marknadsekonomsikt styrmedel. Alltså inte förbud, utan man har en viss budget som man får hålla sig inom och går man utanför den budgeten får man köpa av någon annan som gör av med mindre.

Programledare: - Men påverkar det här miljön mest eller är det att det dövar vårt dåliga samvete? De stora effekterna är ju vad som sker i tredje världen och i Kina och i industrin, inte om jag köper hamburgare eller morötter.

Anders Wijkman: - Återigen, det är inte antingen eller, för vi har, om du tittar på de historiska utsläppen, om vi utgår från att beskrivningen är riktig har vi ett väldigt stort ansvar, för det är vi som ansvarar för de stora utsläppen historiskt. Ska vi kunna åstadkomma en förändring krävs det samarbete här och då måste vi ta vår del av bördan. Det är frågan om att hitta modeller som fungerar. Då kan du välja mellan förbud eller du kan ha den här typen av handelssystem. Jag tycker att den senare varianten ändå är mer tilltalande.

Programledare: - Är det här är framkomlig väg, Per?

Per Ericson, ledarskribent Svenska Dagbladet: - Nej, jag tror inte att det här går att lägga ned på individnivå på det viset. Det är naturligtvis alltid intressant att skaffa sig mer kunskap om det här. Det är väldigt spännande, men jag tror dessutom att det är så att det finns andra kunskapsluckor som har med koldioxiden och växthuseffekten att göra som i så fall känns mera påträngande.

Programledare: - Vi prioriterar fel saker, menar du?

Per Ericson: - Jag kan inte bedöma om det här... Det är möjligt att om man kan göra det här utan att det kostar för mycket eller ställer till för mycket besvär eller ger små flickor alltför mycket ångest om de släcker lampan eller inte. Kan man göra det utan sådana effekter så visst, gärna för mig, men det är nog inte det centrala, naturligtvis, i klimatforskningen.

Lorentz Lyttkens, samhällsforskare: - Det är intressant. Mycket av det här motiveras alltid med det här att man måste skaffa kunskaper. Det låter som om

det handlar om någon forskning i kemi eller fysik eller astrofysik eller något liknande. Det är inte det det handlar om, utan var det handlar om är att vad man vill är att skaffa sig politiskt relevanta kunskaper som gör det möjligt att på olika sätt reglera eller utnyttja marknadsmekanismer för ett mycket bestämt politiskt syfte. Öppnar man dörren vidöppen, och den är på väg att öppnas väldigt mycket, kommer liksom SCB att nå i klass med våra svenska skattemyndigheter. Man har en rätt att förfoga över i stort sett alla kunskaper om våra beteenden till vardags. Det finns någonting i förlängningen där som ger mig rysningar.

Programledare: - Anders, du ser lidande ut.

Anders Wijkman: - Nej, jag tycker att det är ett steg framåt. I stället för att vi försöker detaljreglera på det här området anpassar vi oss till ett handelssystem. Det har industrin köpt som ett viktigt redskap. Det är dessutom ett kostnadseffektivt redskap. Att då fundera över hur vi ska hantera den delen av utsläppskakan som har med vardagskonsumtion att göra, ungefär på samma sätt, jag tycker att det är intressant att studera. Däremot är det inte den enda kunskapsfrågan som vi behöver titta på. Men det här är kanske någon halv procent av forskningen.

Programledare: - Är det inte lite också en attityd från politikerna att vilja delegera negativa beslut och lägga det på den enskildes nivå. De får spara, de får offra sig, de får ställa upp på storebrorsfrågan. Positiva beslut, att dela ut pengar, gör gärna politikerna. Men att spara, då ska enskilda människor drabbas.

Anders Wijkman: - Men ytterst är det ju vår konsumtion det är frågan om. Det kan vi inte komma ifrån. Då är frågan, vilken modell ska vi ha? Ska vi förbjuda vissa typer av bensinstarka bilar, bensinslukande bilar, eller ska vi överlåta åt någon form av marknadsmekanism, alltså frihet att göra vad du vill men inom en viss ram. Jag tycker inte att det är något fel. Är det här problemet nu väldigt allvarligt, vilket jag tror, måste vi ju titta på vettiga praktiska modeller och lösningar. Då kan man naturligtvis tala om storebrorssamhälle, men det tycker jag är mycket, mycket värre på andra områden.

Programledare: - Vi får ta detta om en liten stund, för det här är en viktig fråga och den kommer att återkomma i flera av de här sammanhangen.

Sweden's green agenda

2006-09-01

InfoChange News & Features, införd i dagstidningen Mumbay News, September 2006

Ninety-five per cent of all Swedes believe it is important to do something about climate change; two out of every three think it is very important. Sixty Stockholm families have embarked on a novel experiment related to ‘smart consumption’

We could be forgiven for thinking we had intruded into a garden party, one balmy summer evening in suburban Stockholm recently. The table, under a tree groaning with apples, was laden with home-baked pies, pastries, fruit, beer and juice. The hosts were more than cordial: Andi and Marianne Loo very warmly welcomed us international environmental journalists, apologising for the absence of their two-year-old daughter, Alina, who was playing at a neighbour’s. It was with some difficulty that we had to remind ourselves that this was no social visit. We helped ourselves and then got down to business: to interview what is by no means an ordinary Swedish family.

The Loors are one of 60 Stockholm families specially chosen for a novel experiment on “smart consumption,” as their mentor and project leader, a well-known economist called Martin Saar who was also present, explained. The 60 families are a cross-section of Stockholmers. The Loors, who emphasised “we are no freaks,” live in a suburb called Garden City. This was created in the 1930s, emulating famous but ill-conceived garden cities in the UK (like Wellwyn Garden and Harlow) which were ring towns meant to ease the pressure off the metropolis, whilst simulating a “green” ambience. However, the green was too formal, as was the design of each town itself, which alienated most of the residents who complained that the cities had lost their soul. As city planners all over the world recognise now, such social engineering may be all very well in theory, but it doesn’t work in practice. It also meant that residents had to travel some distance to work, even though the areas were supposed to be self-contained.

Saar explains: “It was meant to be an alternative for workers living in narrow and dark residential buildings in the city centre. Garden City is a residential area with 500 rather small houses, comprising two rooms and a kitchen, or slightly larger homes.” The Loors were chosen because they opted for the initiative. Out of the 60 families, only one in eight live in a house of their own, as distinct from an apartment. As many as 90% of Stockholm’s residents live in flats, and two-thirds of residents are single occupants (which is socially problematic as well as environment-unfriendly because it wastes more energy on all fronts). The families are located in 14 out of the 18 city districts and are thus in every demographic way a representative sample of Stockholmers.

Both Andi and Marianne work with the media in one way or another. They are different from the other families in that they both once worked for Greenpeace and are therefore more environment-conscious. As they observe: “Having a child and looking back to what has happened, or rather what has not happened since we were actively involved with environmental issues, we decided it was time to do

more. Our first task was to look back at our consumption and provide information on our normal (household) running costs. Then we collected receipts for all our everyday purchases... The idea during this phase was not to change consumer behaviour, rather to get an idea of what it looked like.”

While Sweden figures among the greenest countries in the world, it is significant that Swedes have by no means been able to rid themselves of their passion for the motorcar, which is surely one of the worst offenders in this respect. Even the Loors have two cars, despite Stockholm in particular and Sweden in general being very well endowed with public transport. “We have two cars,” Andi reported, somewhat apologetically, “an ordinary Volvo and a hybrid Honda Insight (the engine of which combines petrol with electricity). I travel about 40 km a day, but the Honda gives me 100 km with just 4 litres of petrol.” To compensate, Marianne works from home. The Loors are enthusiastic supporters of the proposed congestion tax, a referendum on which will be held in Sweden on September 17, along with national elections. If it is voted through, they -- as suburbanites -- will have to pay around \$ 10 each time they leave the city centre. They also car-pool whenever possible.

Surprisingly, apart from transport, the Loors and other families have found that a major item of energy consumption is food. Once you start auditing the total amount of energy spent on food -- on agriculture itself (irrigation, mechanisation, plus on fertiliser and pesticides), transport, packaging and marketing -- it adds up to a hefty amount of calories. Of course, thanks to heavy subsidies in European agriculture many of these costs are hidden. Some experts assert that the amount of calories totally spent on inputs in European and North American farming in this manner actually exceeds the calories in crop output, thanks to the market distortions!

That’s why the Loors are trying to free themselves of this trap by buying fresh organic produce from the surrounding farmers. Marianne says: “Organic food, vegetables and fruit are brought to the door once a week. Many families are now shopping less as a result, which cuts down the time and energy spent. We buy less meat and eat less red meat.” Throughout the world, alternative economists like the British-born Hazel Henderson are pointing to the environmental costs imposed by profligate lifestyles, where produce is being sourced from increasingly distant locations. Apart from the emissions involved in transporting such food, there is the use of water and other inputs, often in developing countries that grow these crops. Instead, they call for accessing local produce wherever possible. In India, this could mean avoiding buying those red-cheeked apples from New Zealand or China and going in for the lowly guava or ber instead, which may be just as nutritious.

The second phase of the “smart consumption” initiative is to review the emissions

that each family makes to the global environment. This includes such sectors as gardens, renovation of housing, travel and transport, and energy consumption. One of the surprising findings is the huge toll on the environment the annual European summer holiday is. A Swedish family of four that goes to Phuket, the Thai beach resort, for example, consumes 9 tonnes of carbon dioxide on air and surface travel. This compares unfavourably with the average carbon dioxide emissions per Swede, which amounts to only 10 tonnes for the full year. What “smart consumption” may well point to, just as it has done for food, is that people should travel closer to their homes and avoid the exotic locales that are so much in demand these days.

This will have interesting repercussions, if adopted widely, for international tourism, which is the fastest growing industry in the world these days. Apart from helping to green the planet, such a move may reduce the social distortions that mass tourism brings in its wake.

All this fits in well with the profile of Sweden as a whole -- as one of the most environmentally conscious countries in the world. A poll conducted by the Swedish Environmental Administration four years ago found that 95% of all Swedes believed it was important to do something about climate change; two out of every three thought it was very important. Importantly, Swedes are “becoming the change they want to see” by acting on their concerns, not just being well informed about them.

Stockholmers believe that traffic is the most serious environmental problem. One-fifth of the cars in the country use either ethanol, a clean biofuel, or are hybrid models (and will evade the Stockholm congestion tax if it comes). Not that it is easy to drop the habit. Surveys show that only 18% of all Swedish adults do not possess a car. There is a gender dimension too: as many as 55% of single women without children, between 25 and 44 years old, are car-less, as against 34% of males in the similar category.

Stockholm has experimented with a congestion tax -- payable on exiting the central business district, not on entering, as one does in London. Many observers feel that it may not receive the green signal in the forthcoming referendum. It was opposed by political conservatives but championed by the social democrats, along with the left and greens. Once it came into effect for a trial period, during the first half of this year, Stockholmers found that the city centre was clear of congestion, enabling everyone to reach their places of work easily and speedily. Still, to question a long-felt “right” of motorists to drive where and when they please is something of a political challenge, which may come unstuck on September 17. In Edinburgh, three-quarters of the residents voted against such a tax, fanned by a sceptical media.

Stockholm is proud to display its 400-strong fleet of pollution-reducing ethanol buses, which has given other cities -- Madrid, Rotterdam and even Nanyang in China -- ideas. These will be funded by the European Union under a project called Bio Ethanol for Sustainable Transport, or BEST -- coincidentally the same as Mumbai's much-vaunted bus service. Tests show that the emissions from these buses are well below Euro 5 and other standards. The bus undertaking showed journalists around its fuel depot, where gleaming red single-decker buses filled up from ethanol tanks, just like petrol vehicles. With such clean and efficient buses and a well-networked metro service, Stockholmers can count on public transport to get them everywhere in next to no time.

Everyone is beginning to revert to bicycles too, though not as much as in Holland.

Sweden realised over two decades ago that its early experiments with social engineering -- of the Garden Cities variety -- was wrong, created urban sprawl and made commuting mandatory. It is now very much in favour of "densification," though not high-rise development, with what planners call a "poly-nucleated" pattern, meaning mixed-use neighbourhoods. This means that workplaces and homes are much closer to each other, as are shopping areas. All the Swedes we met in the course of a week-long stay in Stockholm complained about the earlier trend towards the 'Americanisation' of cities, where huge shopping malls were located on the periphery, forcing people to drive since it was not feasible to carry huge loads on public transport.

Svårt att "konsumera bort" växthuseffekten

LuftAffärer är ett nyhetsbrev som ges ut av Västmanlands läns Luftvårdsförbund. I Luftvårdsförbundet ingår f n 45 kommuner, företag, myndigheter och organisationer. Redaktör för LuftAffärer är Anders Jägeberg. September 2007.

■ Kan man konsumera bort växthuseffekten? Den frågan har Martin Saar ställt sig. Han leder projektet "Konsumera smartare" i Stockholms stad. 60 hushåll av olika storlek och typ undersöker och försöker påverka sin egen inverkan på klimatet.

Projektet har pågått i tre år och avslutas nästa sommar. På Förbundet Agenda 21:s seminarium Fossilfri kommun berättade han om erfarenheterna så här långt.

Praktiskt är projektet menat att dels skaffa kunskap om hur man gör för att välja energi- och koldioxidsnåla varor, dels sprida goda exempel.

Ytterst handlar det, menar Martin Saar, om vilken värld vi lämnar efter oss till barn och barnbarn.

Mer än hälften av utsläppen

Varför ska man då titta på konsumtionen? Jo, därför att hushållen svarar för mer än hälften av utsläppen av växthusgaser. Dels direkt genom elanvändning, transporter och boende. Dels indirekt genom den energi som finns dold i de varor och tjänster vi konsumerar. Storleksmässigt svarar den för 25-30 procent av de totala utsläppen.

– Det är en etisk fråga att ta ansvar för detta. Vi kan inte bortse från det, sade Martin Saar.

Stockholmarna har enligt stadens egen statistik minskat sina koldioxidutsläpp (i betydelsen koldioxidekvivalenter, det vill säga andra utsläpp av växthusgaser räknas om till koldioxid) från 5,3 ton i snitt 1990 till 4,0 ton 2005. Men då är systemgränserna snävt satta; enligt naturvårdsverket ger svensken i snitt upphov till utsläpp av 7,4 ton koldioxid. Martin Saar trodde mer på den studie av Annika Carlsson-Kanyama som pekar mot att det snarare handlar om 8 -12 ton.

Globalt hållbart anses 1,6 ton per person och år vara en hållbar nivå.

Växthusgasprofiler

De 60 hushållen i projektet har fått sin energiförbrukning mätt och sparat kvitton för att få en växthusgasprofil på konsumtionen.

Av hushållens utsläpp av växthusgaser kommer 27 procent från matkonsumtion. Nästan lika mycket, 25 procent, hänförs till området ”rekreation och fritid” – semesterresor med flyg, bland annat. Den tredje största sektorn är transporter (16 procent).

– Vill man släppa ut mycket koldioxid så ska man flyga eller åka bil, sade Martin Saar.

Men skillnaderna är stora mellan olika hushåll beroende på livsstil – mellan 2 och 4,9 kg koldioxid per spenderad hundralapp. Hög inkomst och singelboende är faktorer som hänger ihop med större utsläpp.

Det går alltså att leva mer eller mindre växthusgassnålt. Konsumtionsvanorna styr utsläppen.

– Det finns alltid medvetna val som man kan göra, och valen kan göras bättre och bättre, sade Martin Saar.

I projektet ingår också en studiecirkel under ett år med åtta olika etapper/teman, bland annat livsstilsfrågor, livsmedel, trädgård & renovering, resor & transporter samt konsumtion & stress.

Men går det att konsumera sig till en hållbar livsstil? Martin Saar tror inte det.

– Jag tror att vi måste vara mentalt beredda på en stor omställning av samhället och tillvaron. Hur ska vi annars klara att minska utsläppen av växthusgaser med 80 procent till år 2050? Sade han.

Vi har fått ett förändrat förhållningsätt!

Ur tidningen Grus& Guld, JAK -bankens medlemstidning, januari 2008 av Marianne Loor. Hela artikeln finns att läsa som [bilaga xxx](#).

Går det att förmedla en snabbguide om hur man kan ställa om sin livsstil till en mindre belastning av våra ekosystem? Nej, men många tidningar faller gärna för den populära listan med saker som du kan göra för att bli mer klimatsmart och stannar vid det. Att ta stegen vidare till en djupare ”mental” klimatanpassning behöver ändå inte vara så betungande som många verkar tro. Med lite tid, kunskap och hjälp av några enkla tumregler blir det lätt att göra medvetna val. Och det känns väldigt mycket bättre!

Efter drygt två år som deltagare i projektet Konsumera Smartare börjar vi närma oss slutfasen där vi ska utvärdera om vi har gjort avgörande förändringar i vår livsföring. Vi var relativt medvetna och ansvarsfulla konsumenter när vi gick med, trodde vi i alla fall. Det visade sig att vi inom många områden inte hade kommit långt enligt trestegsmodellen att gå från omedvetna val till medvetna och på sikt till hållbara val. Varför var det så?

När det gällde de direkta källorna till utsläpp av växthusgaser var vi hyggligt upplysta och körde redan hybridbil, handlade mycket ekologiskt, använde lågenergilampor mm. Men vi reflekterade inte över andra indirekta bidrag till följd av hela vår livsstil – antagligen för att vi hade råd att inte behöva göra det. Privatekonomiskt har vi fortfarande den möjligheten, men varken lust eller behov av det.

Det första uppvaknandet var att se mätningen av våra dagliga inköp av mat och hushållsartiklar. Den stapeln (mätt i CO₂) var högre än vår energiförbrukning. Istället för att handla lite oplanerat och impulsivt vid behov började vi prenumerera på en låda med ekologisk frukt och grönsaker. På köpet fick vi med recept vilket sparade tid och fick äta mycket mer varierat, nyttigare och säsonganpassat. Hemleverans medför ju som en extra bonus färre turer till affären och sannolikt besparing av onödiga extra inköp. Idag lägger vi nog mer pengar på mat än tidigare eftersom vi utgår i ännu högre grad från råvaror av hög kvalitet. Å andra sidan har vi valt bort en del andra konsumtionsartiklar.

När man väl blivit mer medveten om olika produktionssätt och materials klimatpåverkan är det svårt att inte låta detta styra ens medvetna val. Med insikten om skadliga ämnen i moderna textilier väljer jag med glädje begagnade kläder till mitt barn. Att lära sig att använda såpa, ättika och andra naturliga medel för rengöring istället för en rad nischade varumärkesprodukter var en aha-upplevelse och egentligen bara en bortglömd självklarhet. Varför går vi med på att bli lurade och manipulerade?

Vi har i olika teman haft utrymme även för filosofiska funderingar över våra livsstilsval och konsumtionsmönster. Föredrag av Katarina Bjärvall (Vill ha mer) och Fredrik Warberg (Rik på riktigt) gav många nya insikter. Den viktigaste är väl att om och om igen bli påmind om hur vi väljer att använda vår tid. Varför ägnar vi så mycket tid att arbeta för att ha råd mer konsumtion som i allra flesta fall inte leder till ökad lyckokänsla? Att ta sig mer tid leder nästan ofrånkomligt till minskad konsumtion och ett steg till mot en mer hållbar vardag.

För varje ny insikt blev jag positivt utmanad att göra annorlunda och berätta för andra vilka val vi faktiskt kan göra. Även om vänner och bekanta i min omgivning gärna lyssnade och började reflektera över sin livsstil så har jag insett att det för många känns tungt att vara konsekvent. Är det svårt att välja bort isbergssalladen under vintern så är det kanske inte där man ska börja. Men ju fler situationer som jag frågar mig själv om jag verkligen behöver köpa just den här varan, resa långt bort för att "landa" osv, desto enklare har det blivit att välja bort eller aktivt göra ett mer hållbart val.

När det gäller hur vi spenderar våra pengar på konsumtion har vi kommit ganska långt men i den senaste etappen i projektet som rört energi och ekonomi insåg vi hur lite vi funderar över våra sparade medel och framtida pension. Vi sparade visserligen en mindre slant varje månad i en miljöetisk fond för vår dotters räkning men hade inte tänkt längre med våra banklån eller pensionssparande. Det är vår senaste utmaning – att se till att även dessa tillgångar förvaltas bra och samtidigt bidrar till en hållbar omställning av samhället i stort, inte bara i vårt lilla hushåll.

Idag arbetar jag nästan heltid hemifrån och korta dagar med tid för umgänge med vår treåriga dotter. Vi har inte rest utanför Norden de senaste åren. Vi har förberett en omställning till uppvärmning med solenergi och pellets. Vi håller på att sälja en bil för att investera i en ladugård på Gotland med lite tillhörande mark. Kan vi göra denna pensionsförsäkring till ett ekosmart "senilkollektiv" för släkt och vänner har vi uppnått många goda saker på en gång.